

Financial Stability Review 2011

Executive Summary

© Nationale Bank van België

Alle rechten voorbehouden.
De volledige of gedeeltelijke verveelvoudiging van deze brochure
voor educatieve en niet-commerciële doeleinden is toegestaan mits
bronvermelding.

Voorwoord

door Luc Coene, Gouverneur

De Belgische banksector is vorig jaar opnieuw winstgevend geworden, na zware verliezen in 2008 en nog steeds negatieve resultaten in 2009. Deze verbetering werd ongetwijfeld in de hand gewerkt door de positieve invloed van de gunstigere macro-economische omgeving. Die krikte de inkomsten van de banken op en reduceerde de te boeken waardeverminderingen op leningen. Op hun beurt hebben de banken ook een rol gespeeld in de conjuncturele heropleving. Doordat ze hun herstructureringsplannen hoofdzakelijk hebben gericht op de afbouw van niet-strategische activiteiten en niet-kernmarkten, werd de kredietverlening aan de Belgische economie immers gevrijwaard.

De banken hebben hun winsten grotendeels gereserveerd, hetgeen heeft bijgedragen tot een toename van het eigen vermogen en een versterking van de solvabiliteit die de twee voorgaande jaren enkel op peil kon worden gehouden via omvangrijke kapitaalinjecties door de overheid en schuldafbouwprogramma's. Een meer gedetailleerde beoordeling van de schokvastheid van de Belgische financiële sector in de huidige omgeving wordt toegelicht in het Financial Stability Overview dat dit FSR inleidt.

De positieve wisselwerking tussen het conjunctuurverloop, de overheidssteun en de verbeterde financiële prestaties van de financiële instellingen zou makkelijk kunnen omslaan. In tal van ontwikkelde landen heeft de overheidsschuld een uitzonderlijk hoog peil bereikt, wat twijfel doet rijzen over de duurzaamheid van de overheidsfinanciën en, in elk geval, sterk het vermogen van de overheid beperkt om een economische vertraging op te vangen via haar begrotingsbeleid. De financiële instellingen, die hun winstpotentieel zien afnemen door het afstoten van activiteiten, zouden af te rekenen kunnen hebben met minder gunstige economische omstandigheden alsook met het verlies aan marktwaarde van een aanzienlijk deel van hun portefeuille overheidsobligaties.

Die negatieve ontwikkelingen zouden de financieringsvoorwaarden van de financiële instellingen en de overheden kunnen beïnvloeden. Deze twee categorieën van kredietnemers hebben, gedurende de crisis, de looptijd van hun uitgaven sterk verminderd. Bijgevolg zullen ze in de komende jaren worden geconfronteerd met een hoge concentratie van herfinancieringsverplichtingen. Die uitdaging kunnen de verschillende Europese financiële instellingen echter niet vanuit eenzelfde positie aanpakken. Sommige van hen kampen nog altijd met een zware erfenis van slechte leningen, een buitensporige schuldgraad en zwakke financieringsstructuren.

In deze complexe omgeving is er duidelijk nood aan een internationaal gecoördineerde, holistische benadering van de hervormingen in de regelgeving en het toezicht. Dit besef dat het toezicht op de stabiliteit van afzonderlijke instellingen moet samengaan met een meer algemene aandacht voor het financiële stelsel als geheel, is niet nieuw, aangezien reeds vóór de crisis macroprudentiële analyses werden uitgevoerd. De crisis heeft echter duidelijk aangetoond dat die macroprudentiële invalshoek onvoldoende werd ondersteund door een duidelijk kader van bevoegdheden en instrumenten noch door een welomschreven mandaat. Een deel van het probleem vloeit voort uit het feit dat het, in de praktijk, vaak moeilijk is een nauwkeurig onderscheid te maken tussen de micro- en macroprudentiële instrumenten die gebruikt kunnen worden om kwetsbare punten in het financiële stelsel op te sporen en de daarmee gepaard gaande risico's te matigen.

Bij de microprudentiële instrumenten voor de inperking van risico's nemen solvabiliteitsvereisten reeds lange tijd een sleutelplaats in. Het nieuwe kader van Bazel III en de Insurance Core Principles van het IAIS streven ernaar het gebruik van dergelijke kapitaalbuffers uit te breiden om systeemrisico's aan te pakken. Het Bazel-Comité werkt thans aan een allesomvattende aanpak om de risico's te verkleinen die worden gecreëerd door systeemkritische financiële instellingen waarvan de falen aanzienlijke problemen kan veroorzaken bij vele andere financiële instellingen. Om deze systeemkritische financiële instellingen meer rekening te laten houden met deze mogelijke negatieve externe effecten wordt thans de invoering overwogen van additionele kapitaalvereisten en specifieke toezichtmaatregelen.

Kapitaalratio's zullen eveneens worden aangewend om de tijdsdimensie van systeemrisico's aan te pakken. Om de opbouw van risico's tijdens een bepaalde periode ten gevolge van een veralgemeend procyclisch gedrag bij de financiële instellingen te beperken, stelt het Bazel-Comité voor anticyclische kapitaalbuffers op te zetten. Sommige van de operationele kwesties die de opzet en de uitvoering van dergelijke vereisten met zich brengen, worden behandeld in een thematisch artikel van dit FSR.

De macro- en microprudentiële autoriteiten moeten, voor hun analyses, beide gebruik maken van alle nuttige bronnen van informatie. Deze gezamenlijke en volledige toegang tot gegevens en rapporten is vaak een belangrijke uitdaging maar ook een basisvoorwaarde om tot een efficiënte integratie van beide beleidsvormen te komen. Evenzo zouden alle toezichthouders in staat moeten zijn een breed scala aan controlemiddelen te hanteren, zoals kwantitatieve indicatoren, modellen of stresstest-technieken. Deze laatste zijn een krachtig instrument om de schokvastheid van financiële instellingen te beoordelen. De praktijk van stresstests is echter nog vrij recent, en de methodologie voor die tests moet nog verder worden ontwikkeld, zoals wordt uiteengezet in een ander thematisch artikel van dit FSR.

Het uitvoeren van stresstests is een zeer goed voorbeeld van de noodzaak om micro- en macroprudentiële toezichthouders nauw te betrekken bij de beoordeling van de soliditeit van het financiële stelsel. In dit verband kan opgemerkt worden dat bij de voor de hele EU gecoördineerde stresstest van 2011 zowel individuele banken en verzekeringsmaatschappijen als nationale toezichthoudende autoriteiten en het pas opgericht Europees systeem voor financieel toezicht (ESFS) nauw betrokken zijn. Dit ESFS speelt een toonaangevende rol via de Europese toezichthoudende autoriteiten European Banking Authority (EBA) en European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA) – die als taak hebben de toepassing van de regelgeving en de wijze van microprudentieel toezicht in het bank- en verzekeringswezen van de EU te harmoniseren –, en het Europees Comité voor systeemrisico's (ESRB), dat bevoegd is voor het in kaart brengen en evalueren van systeemrisico's. De EU-werkzaamheden zullen sterk afhankelijk zijn van een vlotte en efficiënte samenwerking tussen die micro- en macroprudentiële entiteiten.

Dit nieuwe internationale en Europese kader voor regelgeving en toezicht vraagt een nauwere bundeling van de in centrale banken en toezichtorganen ontwikkelde vaardigheden, vertrekkend van soortgelijke regelingen in de afzonderlijke landen. De recente invoering, in België, van het « twin peaks »-model zal een efficiënte integratie van de Belgische toezichtstructuur in die veranderende omgeving sterk vergemakkelijken.

Sinds 1 april 2011 combineert de NBB het toezicht op individuele financiële instellingen met haar vroegere verantwoordelijkheid voor de stabiliteit van het financiële stelsel via een integratie van het prudentieel toezicht op de financiële instellingen dat voorheen door de CBFA werd uitgeoefend. Een afzonderlijke instelling, de Financial Services and Markets Authority (FSMA), werd belast met de controle op de organisatie van de effectenmarkten en de bescherming van gebruikers van financiële diensten.

Om haar nieuwe verantwoordelijkheid als geïntegreerde micro- en macroprudentiële toezichthouder te vervullen, streeft de NBB ernaar de talrijke bestaande synergieën tussen haar verschillende expertises ten volle te benutten. Daartoe zal ze steunen op de vier belangrijkste pijlers van haar traditionele activiteiten als centrale bank. Aan de hand van economisch onderzoek en analyses zal ze de gevaren kunnen opsporen die macro-economische onevenwichten of afwijkende activaprijzen voor de mondiale financiële stabiliteit zouden kunnen opleveren. De uitgebreide reeks statistieken en micro-economische gegevens die de Bank verzamelt, zullen een aanvulling zijn op gegevens die afkomstig zijn uit rapportage ten behoeve van het toezicht en uit marktinformatie. De Bank kan die informatie toetsen via haar dagelijkse contacten met de financiële markten en aan de hand van de transacties die ze geregeld op die markten uitvoert. Dit zou het makkelijker moeten maken veranderingen in de algemene liquiditeitsvoorwaarden op te sporen, die de positie van individuele kredietinstellingen kunnen verslechteren of, meer fundamenteel, het hele financiële stelsel kunnen destabiliseren. De specifieke functies van de Bank in de geldomloop en de sleutelrol die ze hierdoor vervult in het betalings- en afwikkelingssysteem zullen rechtstreeks bijdragen tot een soepele werking van het netwerk van financiële infrastructuren dat ten grondslag ligt aan de vlotte afwikkeling van de transacties op de financiële markten.

Hoewel die sterke traditionele punten de Bank in hoge mate zullen helpen bij de vervulling van haar nieuwe opdrachten, zal de echte uitdaging erin bestaan de micro- en de macrodimensie van de financiële stabiliteit nauw te integreren en de naleving van regels en de uitwerking van procedures te combineren met de opvolging van het risicoprofiel en het toezicht op de beleidsstrategieën en bedrijfsmodellen van de financiële instellingen. Een verticale benadering langs de institutionele as van individuele banken en verzekeringsmaatschappijen zal worden gekoppeld aan een horizontale dimensie die gebaseerd is op de ontwikkeling van specifieke expertises per risicocategorie. Dit samenspel tussen een grondige kennis van de voornaamste Belgische financiële instellingen en de analyse van de risicoverschuivingen en concentratiemechanismen binnen het systeem zal een tweevoudig perspectief bieden bij de uitoefening van het prudentieel toezicht. Dit ruimere en intensievere risicobewakingsproces zal het mogelijk maken om op een meer nauwgezette manier prioriteiten te stellen en actieplannen uit te voeren voor de uitoefening van de toezichtverantwoordelijkheid van de Bank.

Brussel, mei 2011

Executive summary

1. Overzicht van de stabiliteit van het financieel stelsel

1.1 Omgevingsfactoren

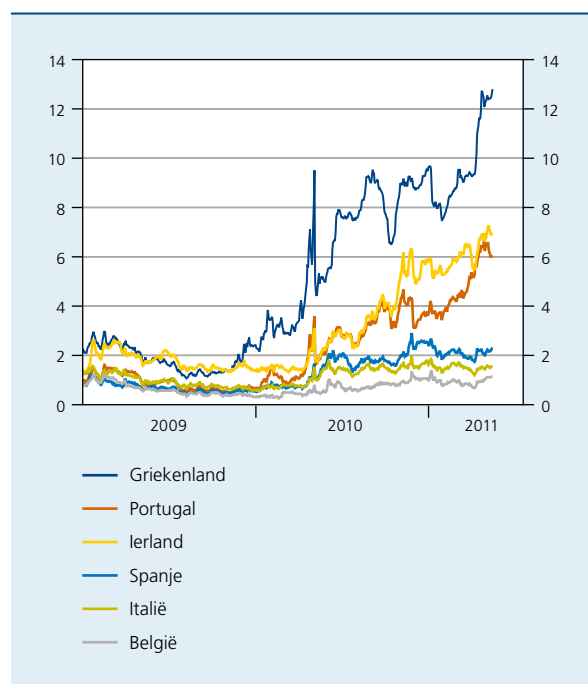
Bijna drie jaar na het in gebreke blijven van Lehman Brothers, wordt de omgeving waarin de Europese banken en verzekeringsmaatschappijen opereren nog altijd gekenmerkt door een aantal belangrijke uitdagingen, niettegenstaande een verdere verbetering van de algemene macrofinanciële voorwaarden en een verhoging van de rentabiliteit in de financiële sector. Een belangrijke factor die tijdens de verslagperiode de marktontwikkelingen bepaalde, was het ontstaan van een sterke verwevenheid tussen de toenemende bezorgdheid van de financiële markten over het soeverein risico in een aantal landen van het eurogebied en de financieringsvoorwaarden voor omvangrijke segmenten van het bankwezen in de muntunie.

De vrees van de markten voor soevereine risico's in Griekenland, Portugal en Ierland werd tijdens de verslagperiode in belangrijke mate bewaarheid onder de vorm bijvoorbeeld van de talrijke opeenvolgende verlagingen van de ratings van de overheidsschuld en de bancaire schuld in die landen. Samen met het ontstaan van zeer hoge risicopremies op overheidsobligaties (Grafiek 1), leidden die ratingverlagingen tot de behoefte aan EU/IMF-steunprogramma's en tot een groot beroep op ECB-financiering door de binnenlandse banksystemen van deze landen. Verwachtingen omtrent een mogelijke herstructurering van de overheidsschuld in een van die landen droegen bij tot de zeer recente verdere escalatie van de risicopremies op overheidsobligaties.

De verslagperiode werd ook gekenmerkt door een toegenomen differentiatie ten aanzien van de risicopremies op de overheidsschuld van andere landen, op basis van de

beoordeling, door de financiële markten, van de lopende ontwikkelingen en de economische fundamentals in de verschillende landen van het eurogebied. Derhalve zijn de risicopremies op de overheidsschuld van Spanje, Italië en België, in scherp contrast met de stijging tot een recordpeil van de risicopremies voor Griekenland, Portugal en Ierland in 2011, gedaald ten opzichte van hun niveau van eind november 2010. Deze gelaagde inschatting en herinschatting van de risico's weerspiegelt aanzienlijke

GRAFIEK 1 RENDEMENTSVERSCHILLEN VAN OVERHEIDSobligaties MET EEN LOOPTIJD VAN TIEN JAAR⁽¹⁾
(in %)

Bron : Thomson Reuters Datastream.

(1) Rendementsverschil ten opzichte van de tienjaars Bund.

verschillen tussen de economische en financiële fundamentals en beleidsmaatregelen in de diverse landen van het eurogebied.

Hoewel de basisprognoses van het IMF voor de wereld-economie een beeld schetsen dat vrij positief blijft, zal het waarborgen van de financiële stabiliteit in de geavanceerde economieën de uitvoering vereisen van geloofwaardige strategieën op middellange termijn om de snelle toename van de overheidsschulden te stuiten en de in 2008 en 2009 ontstane grote begrotingstekorten terug te dringen. In verscheidene landen zal deze noodzakelijke begrotingsconsolidatie plaatsvinden te midden van aanhoudende inspanningen door de private sector om buitensporige schulden te verminderen, wat de totale economische groei in de geavanceerde economieën kan drukken. De opkomende economieën en de ontwikkelingslanden zouden een belangrijke motor achter de mondiale economische groei blijven, met groeicijfers op jaarbasis van nagenoeg 7% in de periode 2010-2012. Hun betere groeivoorzichten gaven echter aanleiding tot een forse netto-kapitaalinstroom vanwege de buitenlandse private sector, wat het gevaar voor de ontwikkeling van onevenwichten in deze landen doet rijzen.

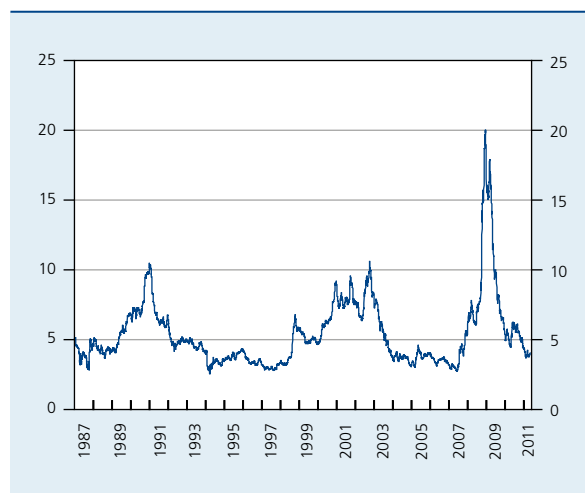
De verbeterde macro-economische situatie speelde een belangrijke rol in het herstel van de rentabiliteit en de solvabiliteit van de banken in het eurogebied in 2010 doordat ze het bedrag van de nieuwe voorzieningen voor kredietverliezen sterk deed afnemen. Aanzienlijke segmenten van het bankwezen in het eurogebied bleven echter financieringsproblemen ondervinden. Hoewel deze zich hoofdzakelijk voordeden in de landen met zeer kwetsbare overheidsfinanciën, vertoonden de kosten van wholesale financiering voor het Europese bankwezen meer in het algemeen een nauw verband met de evolutie van de risicopremies voor het soeverein risico in het eurogebied, zoals ingeschat door de financiële markten. Deze sterke wisselwerking tussen de percepties van het soevereine risico en de financieringsvoorwaarden van banken is een belangrijk kwetsbaar punt in de operationele omgeving voor de Europese banken, gelet op hun nog altijd ruime financieringsbehoeften in de rest van 2011 en in 2012.

Het verloop van de vastgoedmarkten in verscheidene landen van het eurogebied liep de afgelopen jaren vrij sterk uiteen. Sommige van de landen met de hoogste huizenprijsinflatie tijdens de periode 1999-2007, zoals Ierland en Spanje, hadden sindsdien te kampen met sterke dalingen van de prijzen voor woningen. De huizenprijzdalingen in die twee landen maken deel uit van een ruimer aanpassingsproces waarbij eerdere overmatige

investerings in de woningbouw worden afgewikkeld. Dit proces heeft ook geleid tot een groot aantal dubieuze leningen en herkapitalisaties van financiële instellingen om deze in staat te stellen de verliezen op te vangen.

In andere landen, zoals Frankrijk en België, waren de huizenprijscorrecties in 2009 relatief gematigd en werden ze gevolgd door hernieuwde prijsstijgingen in 2010. Bij een grondigere analyse van de ontwikkelingen op de Belgische hypotheekmarkt valt op dat de gemiddelde omvang van nieuwe hypothecaire leningen geen gelijke tred hield met de toename van de huizenprijzen na 2005, wat leidde tot een daling van de gemiddelde loan-to-value ratio (LTV) van nieuwe hypothecaire leningen van ongeveer 80% in 2004 tot 65% in 2010. Deze evolutie naar een hogere inbreng van eigen middelen in vastgoedtransacties – inclusief via de overdracht van fondsen tussen de generaties – kan onder meer het gevolg geweest zijn van verschuivingen van beleggingen in financiële activa naar investeringen in vastgoed, als reactie op de lage rentestand en de financiële crisis. De daling van de gemiddelde LTV-ratio lijkt zich echter te hebben voorgedaan ondanks de nog altijd aanzienlijke volumes van nieuwe hypothecaire leningen tegen LTV-ratio's van 80% of meer. De kredietkwaliteits-indicatoren voor de Belgische markt voor hypothecaire leningen tonen dat de wanbetalingscijfers voor de meest recente volumes van nieuwe hypothecaire leningen in overeenstemming blijven met het vergelijkbare patroon opgetekend voor eerdere lichteningen.

GRAFIEK 2 RENDEMENTSVERSCHIL VAN OBLIGATIES MET HOOG RENDEMENT IN DE VERENIGDE STATEN⁽¹⁾
(in %)

Bron: Thomson Reuters Datastream.

(1) Verschil tussen het rendement van in VS-dollar luidende bedrijfsobligaties met een rating van minder dan BBB/Baa3 en het rendement op Amerikaanse overheidsobligaties op tien jaar.

Als gevolg van de mondiale economische heropleving en de hoge winsten die beursgenoteerde bedrijven rapporteerden, schatten de financiële markten de vooruitzichten voor de niet-financiële vennootschappen wereldwijd veel positiever in, hetgeen de gerelateerde activaprijzen op de aandelenmarkten en de markten voor bedrijfsobligaties schraagde. Voor de hoogrentende bedrijfsobligaties in de Verenigde Staten, bijvoorbeeld, liep de risicopremie terug tot het niveau dat ze vóór de mondiale financiële crisis had bereikt (Grafiek 2). Deze periode vóór 2007 werd gekenmerkt door lage rentetarieven en een wijdverbreide voorkeur van beleggers voor activa met een hoger rendement, wat de risicopremies op zeer risicovolle activa drukte. Bij dat streven naar rendement werden ook beleggingsstrategieën aangewend met een hoge financiële hefboom, om het verwachte beleggingsrendement te vergroten. Hoewel er vooralsnog geen tekenen zijn van een algemene terugkeer van een overdreven search for yield, vormt het een potentieel risico in samenhang met de huidige lage rentestand.

1.2 Banksector

In belangrijke financiële instellingen van het Belgische financiële systeem is momenteel een uitgebreide herstructurering van de activiteiten aan de gang, als antwoord op de belangrijke kwetsbaarheden die aan het licht waren gekomen tijdens de weken na het in gebreke blijven van Lehman Brothers in 2008. Ondanks vertraging bij de

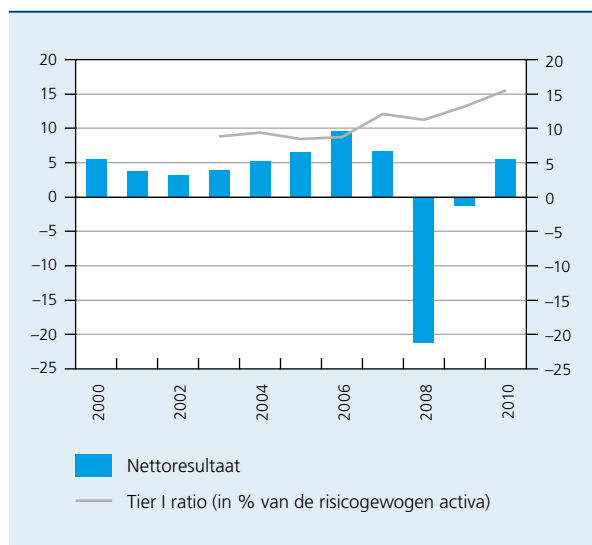
totstandbrenging van enkele specifieke maatregelen werd de tenuitvoerlegging van die herstructureringsprogramma's tijdens het verslagjaar voortgezet, wat resulteerde in een verlaging van het risicoprofiel van de instellingen, een lager beroep op kortlopende wholesale financiering en versterkte kapitaalbuffers.

In 2010 bedroeg het nettoresultaat van de Belgische banksector € 5,6 miljard, een krachtig herstel ten opzichte van het tekort van € 1,2 miljard in 2009 en het verlies van € 21,2 miljard tijdens het annus horribilis 2008 (Grafiek 3). Het vrij goede resultaat in 2010, vergeleken met de winsten die in de eerste helft van het vorige decennium waren geboekt, is toe te schrijven aan verscheidene factoren, in het bijzonder de afname met bijna € 4 miljard van de nieuwe waardeverminderingen op leningen en vorderingen, ten opzichte van 2009, en het uitblijven van grote verliezen op beleggingen of posities in financiële instrumenten. Die ontwikkeling maakte dat de onderliggende bedrijfsontwikkelingen weer de belangrijkste motor achter de totale inkomsten en kosten van de banken werden.

De terugkeer naar rentabiliteit ging gepaard met nieuwe stijgingen van de solvabiliteitsratio's, waarbij de Tier I-kapitaalratio opliep van 13,2 % eind 2009 tot 15,5 % eind 2010. Die ratio's worden echter nog steeds berekend volgens het Bazel II-kader. Het Bazel III-kader, dat in december 2010 werd voltooid, zal de minimale kapitaalvereisten in verscheidene belangrijke opzichten doen toenemen en zal daarnaast twee kwantitatieve liquiditeitsnormen invoeren. Eén van de hoofddoelen bestaat erin de kwaliteit van het reglementair kapitaal te verbeteren, door het aandeel van het reglementair kapitaal dat moet worden aangehouden in de vorm van basiskapitaal, te verhogen. De strategie van de Belgische banken om in de toekomst te voldoen aan die strakkere kapitaalnormen berust deels op het realiseren van duurzame bedrijfswinsten als een manier om het peil van basiskapitaal verder op te voeren. Sommige Belgische banken zullen de inkomensvorming ook voldoende hoog moeten houden, teneinde genoeg kapitaalmiddelen vrij te kunnen maken om door de overheid gefinancierde kapitaalinjecties terug te betalen.

De heroriëntatie van de activiteiten van de Belgische banken naar hun binnenlandse en bepaalde buitenlandse kerncliënten alsook de stopzetting van sommige kapitaalmarktactiviteiten of afstoting van niet-kernportefeuilles hebben geleid tot aanzienlijke wijzigingen in de samenstelling van de totale activa van de Belgische banken, die zijn gedaald van bijna € 1600 miljard eind 2007 tot € 1151 miljard eind 2010. Meer dan 80 % van die activa bestaat uit leningen (€ 702,4 miljard) en schuldbewijzen

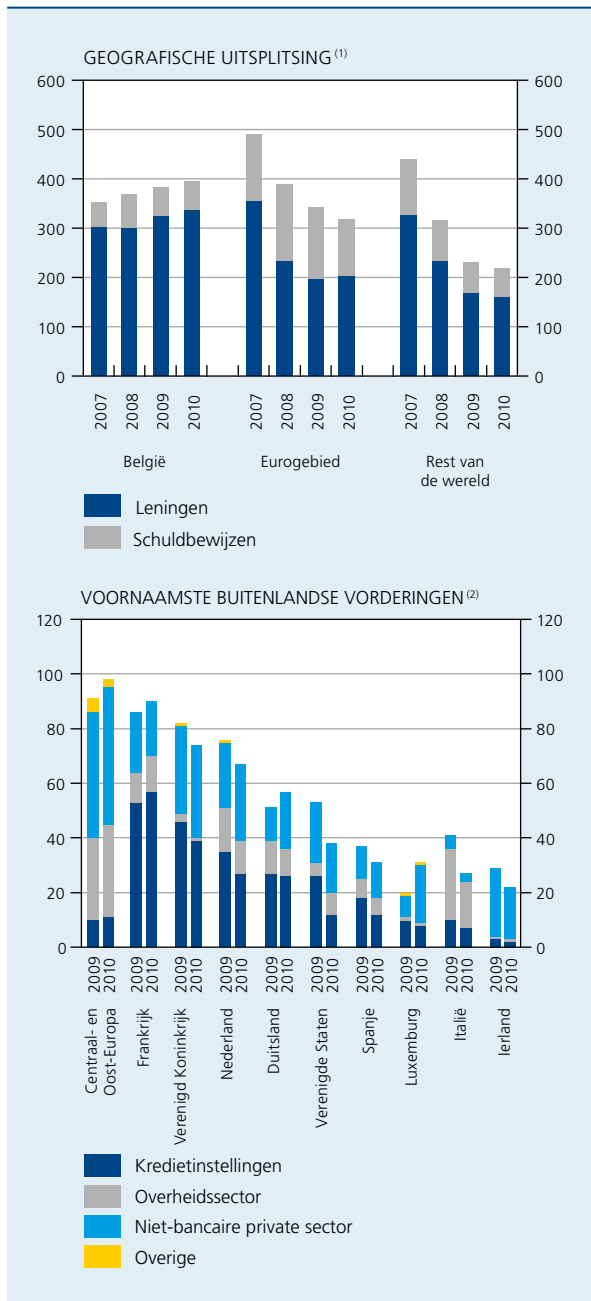
GRAFIEK 3 RENTABILITEIT EN SOLVABILITEIT
(gegevens op geconsolideerde basis, in € miljard, tenzij anders vermeld)

Bron: NBB.

(€ 231,9 miljard). Het aandeel van die leningen en schuldbewijzen waarvoor de tegenpartij in België is gevestigd, steeg tussen 2007 en 2010 van minder dan een vierde tot meer dan een derde van de totale activa (Grafiek 4).

GRAFIEK 4 GEOGRAFISCHE UITSPLOITING VAN ACTIVA AANGEHOUDEN IN DE VORM VAN LENINGEN EN SCHULDBEWIJZEN
(gegevens op geconsolideerde basis, in € miljard)

Bron: NBB.

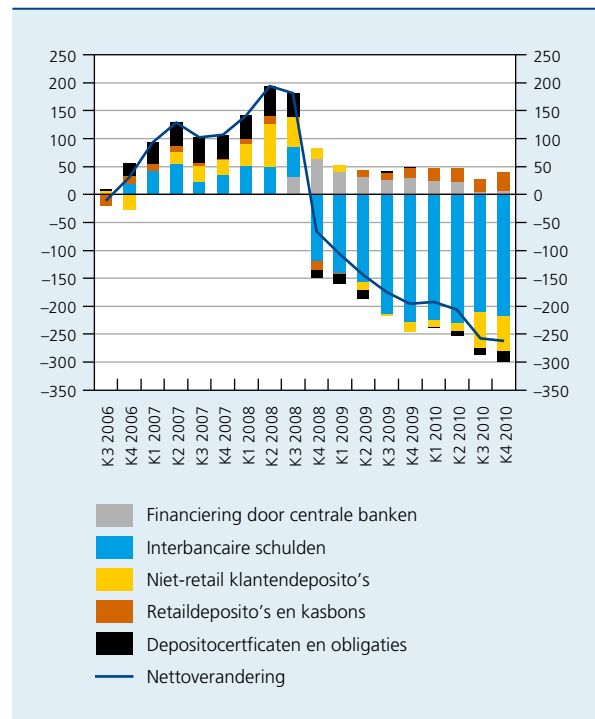
(1) Gegevens uit rapportering op geconsolideerde basis door Belgische kredietinstellingen. Uitsplitsing zoals meegedeeld in de prudentiële rapportering FINREP.

(2) Uitsplitsing zoals vermeld in de rapportering voor de International Consolidated Banking Statistics van de Bank voor Internationale Betalingen. De gegevens zijn opgesteld volgens de Belgische boekhoudnormen (Belgische GAAP). De vorderingen worden uitgesplitst naar finaal risico, dat wil zeggen naar risico-overdrachten.

Wat betreft de portefeuille met schuldbewijzen, hield het in het laatste kwartaal van 2008 door een aantal grote banken ingezette proces van afbouw van posities (deleveraging) aan, wat resulteerde in een bijkomende vermindering van de portefeuille met € 33 miljard, een vergelijkbaar tempo van deleveraging als in 2009. Terwijl de portefeuille met Belgische overheidsobligaties met zowat € 55 miljard stabiel bleef, daalden de beleggingen in door centrale overheden uitgegeven effecten van € 156,7 miljard eind 2009 tot € 143,4 miljard. Deze vermindering van de beleggingen in overheidsobligaties betrof vooral instrumenten uitgegeven door de overheden van perifere eurolanden. Als rekening wordt gehouden met de vorderingen op alle overheidsentiteiten van die landen, inclusief de lokale overheden, bedroegen de totale vorderingen op de overheidssector van Italië (€ 17,1 miljard), Spanje (€ 6,3 miljard), Portugal, Griekenland en Ierland eind 2010 ongeveer € 30 miljard. De vorderingen op de overheidssector van andere landen bleven stabiel op nagenoeg € 90 miljard.

Aan de passiefzijde van hun balans, hebben de Belgische banken sinds eind 2008 de samenstelling van hun financieringsstructuur in belangrijke mate aangepast,

GRAFIEK 5 CUMULATIEVE VERANDERINGEN IN DE UITSTAANDE DEPOSITO'S EN DE UITGEGEVEN SCHULDBEWIJZEN SINDS JUNI 2006
(geconsolideerde gegevens, in € miljard)

Bron: NBB.

vooral door het verkleinen van hun afhankelijkheid van wholesale financiering. Grafiek 5, waarin de cumulatieve veranderingen van een aantal componenten van de passiva sinds eind juni 2006 worden weergegeven, toont aanzienlijke cumulatieve verminderingen van de interbancaire schulden en van de niet-retail klantendeposito's. De afgelopen kwartalen werd ook een scherpe daling van de financiering door centrale banken opgetekend.

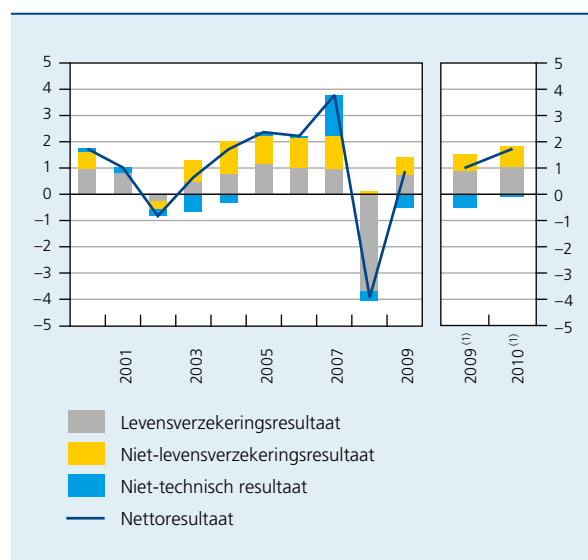
Het uitstaande bedrag aan financiering via de uitgifte van schuldbewijzen werd in de loop van 2010 in hoge mate beïnvloed door een scherpe daling van het uitstaande bedrag aan depositocertificaten met een korte looptijd, terwijl het volume aan obligaties met een middellange en lange looptijd tussen eind 2009 en 2010 steeg van € 58 miljard tot € 63 miljard. Het uitstaande bedrag aan retail deposito's en kasbons bleef in 2009 en 2010 toenemen, vooral als gevolg van een verdere sterke stijging van de spaardeposito's. Tussen eind juni 2008 en het einde van het afgelopen jaar steeg het aandeel van de retaildeposito's en van de kasbons derhalve van 24,5 % tot 40 %.

De evolutie in de financieringsbronnen van de Belgische banken, samen met het aanhouden van een buffer van liquide activa van meer dan € 200 miljard, leidde tot een daling van de reglementaire liquiditeitsstresstratio van 102 % naar 78 % tussen eind 2009 en eind 2010. De stresstratio is sinds 1 januari 2011 verplicht geworden voor de Belgische kredietinstellingen en de algemene methodologie is vergelijkbaar met de Bazel III-dekkingsratio voor liquiditeit (liquidity coverage ratio). Deze ratio's beogen de soliditeit, op de korte termijn, van het liquiditeitsprofiel van een bank te bevorderen door ervoor te zorgen dat de kredietinstelling over voldoende liquide activa van hoge kwaliteit beschikt om gedurende een maand aan een ernstig liquiditeitsstress-scenario het hoofd te kunnen bieden. Om te voldoen aan de kwantitatieve norm dienen de kredietinstellingen een ratio van 100 % of minder te vertonen.

1.3 Verzekeringsector

Met een winst van € 1,7 miljard in 2010 versterkte de Belgische verzekeringsector zijn herstel na de aanzienlijke verliezen (€ 3,9 miljard) die in 2008 werden opgetekend als gevolg van de ernstige spanningen op de internationale financiële markten na het in gebreke blijven van Lehman Brothers (Grafiek 6). In 2009 bedroeg het nettoresultaat € 0,9 miljard. De drie hoofdcomponenten van de winst- en verliesrekening van de verzekeringsector droegen elk bij tot het gestegen nettoresultaat in 2010.

GRAFIEK 6 NETTORESULTATEN VAN DE BELGISCHE VERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN
(gegevens op sociale basis, in € miljard)

Bron: NBB.

(1) Op basis van de prudentiële kwartaalgegevens.

Daar de overheids- en de bedrijfsobligaties een aanzienlijk aandeel van de totale beleggingen ter dekking van de verplichtingen aan polishouders uitmaken, is de blootstelling van de verzekeringsector aan marktrisico grotendeels geconcentreerd in vastrentende instrumenten, wat hem kwetsbaar maakt voor renteschommelingen en veranderingen van de krediet- en liquiditeitsrisicopremies. In dat verband bleek de marktwaarde van de beleggingsportefeuilles van de Belgische verzekeringmaatschappijen in 2010 vrij gevoelig voor de scherpe stijging van de risicopremies op de overheidsobligaties van een aantal landen van het eurogebied.

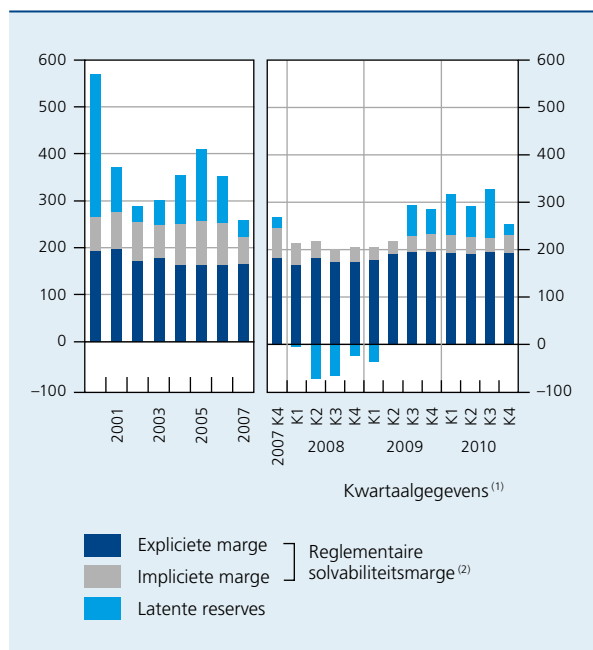
Met een bedrag van nagenoeg € 40 miljard vertegenwoordigden de Belgische overheidsobligaties eind vorig jaar een belangrijk aandeel van de vastrentende beleggingen van de Belgische verzekeringsector. De overheidsobligaties van Frankrijk (€ 12 miljard), Italië (€ 9 miljard) en Duitsland (€ 8 miljard) maakten ook een significant aandeel van de totale portefeuille van overheidsobligaties uit. De vorderingen op een aantal perifere eurolanden zijn geringer, zij het niet te verwaarlozen in het geval van Spanje en Griekenland, waarvoor de beleggingen respectievelijk € 5 miljard en € 4 miljard bedragen. In het licht van de toegenomen bezorgdheid over het soeverein risico, werden de gecombineerde vorderingen op Griekenland, Ierland en Portugal in 2010 wel met meer dan € 5 miljard gereduceerd. Al deze bedragen zijn brutovorderingen zonder aanpassing voor mogelijk gerelateerde afdekkingsposities.

Als gevolg van de aanzienlijke verruiming van de rendementsverschillen op de overheidsobligaties van sommige eurolanden in het vierde kwartaal van 2010, daalde het bedrag van de niet-gerealiseerde meerwaarden op de obligatieportefeuilles van de verzekeringsmaatschappijen van € 8,1 miljard eind september tot € 0,3 miljard aan het einde van het jaar. Het totale bedrag aan latente winsten op de beleggingsportefeuille daalde van € 11 miljard tot € 3,7 miljard. Die niet-gerealiseerde meerwaarden op de beleggingsportefeuille zijn grotendeels een latente maar volatiele reserve die niet in aanmerking wordt genomen in de reglementaire solvabiliteitsmarge (Grafiek 7). De reglementaire solvabiliteitsmarge bleef elk kwartaal sinds eind 2007 boven 200 % van het vereiste minimum en bereikte eind vorig jaar 231 %.

Gezien het nog steeds lage rentepeil, bleef de rentabiliteit van de levenverzekeringscontracten met een hoog gewaarborgd rendement in 2010 onder druk staan. In de jaren negentig boden de verzekeringsmaatschappijen hun klanten doorgaans een hoog gewaarborgd rendement van 4,75 %, wat destijds – en dit tot eind juni 1999 – het

GRAFIEK 7 SOLVABILITEITSMARGE VAN DE BELGISCHE VERZEKERINGSMAAATSCHAPPIJEN

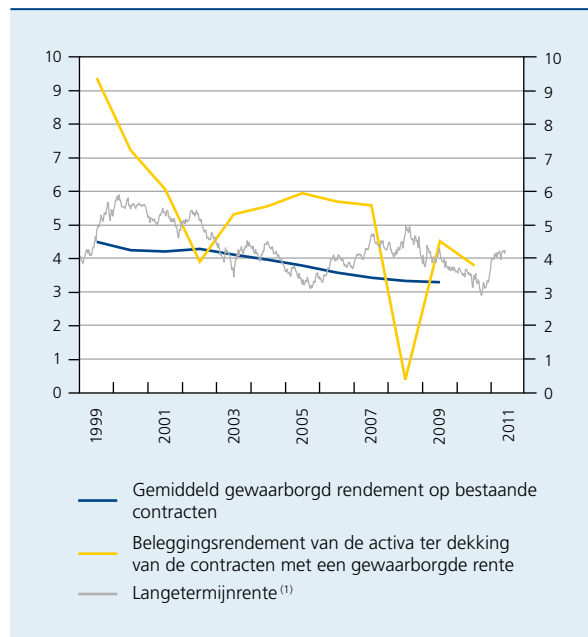
(gegevens op sociale basis, in % van de reglementaire minimummarge)

Bron: NBB.

- (1) De cijfers op kwartaalbasis zijn niet helemaal vergelijkbaar met de definitieve cijfers op jaarbasis. Zo houden ze geen rekening met onder meer mogelijke winstuitkeringen aan aandeelhouders en verzekerden.
- (2) Deze marge is samengesteld uit een expliciete marge – die het eigen vermogen, de achtergestelde schulden en een aantal andere balansposten omvat – en een impliciete marge waarin, met de toestemming van de toezichthouder, een aantal andere specifieke elementen zijn opgenomen, waarvan het belangrijkste bestaat uit een deel van de niet-gerealiseerde meerwaarden op de beleggingsportefeuilles.

GRAFIEK 8 GEWAARBORGD RENDEMENT VAN TAK 21-PRODUCTEN

Bronnen: Thomson Reuters Datastream, NBB.

- (1) Rendement op de secundaire markt van de Belgische overheidsobligaties met een looptijd van tien jaar.

wettelijk plafond was voor het gewaarborgd minimumrendement op individuele levensverzekeringscontracten. In juni 1999 verlaagde een wetswijziging dat plafond tot 3,75 %. De rentabiliteit van de verzekeringscontracten die dergelijke rendementen waarborgen, werd uitgehouden toen de langetermijnrente onder die niveaus begon te dalen. De verzekeringsbranche corrigeerde geleidelijk deze ongunstige structuur door contracten aan te bieden die rendementen garanderen welke beter overeenstemmen met het niveau van de risicoloze tarieven en die herzieningsclausules bevatten welke gebaseerd zijn op het verloop van de marktvoorwaarden. Deze maatregelen droegen bij tot de daling van het gemiddelde gewaarborgde rendement op de contracten van tak 21, dat daalde van 4,5 % eind 1999 tot 3,3 % tien jaar later (Grafiek 8). Tegelijkertijd herstelde het rendement van de beleggingen ter dekking van tak 21-producten maar gedeeltelijk van de in 2008 opgetekende scherpe daling, aangezien het nettorendement in 2009 slechts 4,5 % bedroeg en 3,8 % in 2010.

2. Oversight van de financiële infrastructuren

2.1 Samenvatting van de oversightactiviteiten van de NBB in 2010

De oversightactiviteit van de NBB omvat alle componenten van de betalingsinfrastructuur die relevant zijn vanuit het oogpunt van de veiligheid en de efficiëntie. Naast de louter nationale betalings- en vereffeningssystemen, hebben veel van de gecontroleerde infrastructuur een internationale dimensie. In die gevallen zijn samenwerkingsovereenkomsten van kracht en treedt de NBB op als hoofdtoezichthouder voor in België gevestigde internationale infrastructuur, zoals de Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT) en Euroclear. Onder de leiding van de bevoegde nationale centrale bank speelt de NBB ook een rol in het gezamenlijk toezicht op in het buitenland gevestigde internationale infrastructuur die diensten verlenen aan entiteiten in België (bijvoorbeeld CLS).

De NBB oefent haar oversightverantwoordelijkheden inzake effectenvereffeningssystemen uit ten opzichte van vier operatoren die vereffeningdiensten aanbieden in België: drie ondernemingen van de Euroclear-groep en NBB-SSS.

De drie ondernemingen van Euroclear zijn Euroclear SA/NV (ESA), het in België gevestigde moederbedrijf van de groep, Euroclear Bank, de internationale centrale effectenbewaarinstantie (CSD) die vereffening- en bewaarnemingsdiensten verleent voor internationale effecten en Euroclear Belgium, de Belgische CSD voor particuliere aandelen. Het oversight op deze entiteiten wordt uitgeoefend in samenwerking met de prudentiële toezichthouders. In 2010 spitste het oversight zich onder meer toe op volgende aspecten: operationele betrouwbaarheid, regelingen inzake cyberbeveiliging en ontwikkeling van grote IT-projecten. Voor het platform ESES (Euroclear Settlement platform for Euronext-zone Securities), en derhalve voor Euroclear Belgium, werd ook de naleving van de ESCB/CESR-aanbevelingen beoordeeld.

Wat de betalingssystemen betreft, is de NBB betrokken bij het toezicht op TARGET 2 (T2) en Euro1, via haar deelname aan het Payment and Settlement Systems Committee (PSSC) en de Working Group on Oversight (WGO). In 2010 legde het toezicht zich vooral toe op het toetsen van de bedrijfscontinuïteitsverwachtingen.

Het toezicht op het Uitwisselings-Centrum en Verrekening (UCV), het Belgische systeem voor kleine betalingen, dat

eigendom is van de Belgische banksector en wordt uitgbaat door de NBB, spitste zich toe op het beheer van financiële risico's en de besluiten van de beoordeling die plaatsvond in 2009.

De in 2009 door de NBB uitgevoerde evaluatie van het nationale betaalkaartstelsel Bancontact/MisterCash aan de hand van het toepasselijke toezichtkader van het ESCB, is in 2010 afgerond en onderworpen aan een collegiale toetsing binnen het Eurosysteem. Ook bij de door de NBB gecoördineerde beoordeling van MasterCard Europe werd voortgang geboekt.

Een andere belangrijke taak voor het oversight in 2010 was de ontwikkeling van het toezichtkader voor SEPA-overschrijvingen en domiciliëringen.

De NBB treedt op als hoofdtoezichthouder op SWIFT, de leverancier van berichtendiensten voor betalings- en effectenvereffeninginfrastructuur. Het toezicht op SWIFT wordt uitgeoefend in een samenwerkingsverband met de centrale banken van de landen van de G10. In 2010 bezorgde SWIFT aan de toezichthouders een bijgewerkte versie van zijn zelfevaluatieverslag inzake de High Level Expectations, die het kader vormen voor de beoordeling van de SWIFT-activiteiten die onder het oversight van de centrale banken vallen. Een belangrijk aandachtspunt dit jaar was de follow-up van het project inzake distributed architecture en in het bijzonder de soliditeit van de nieuwe architectuur, de organisatie van het projectbeheer, de follow-up van de projectmijlpalen, de teststrategieën en de plannen betreffende klantcommunicatie. Andere bijzondere aandachtspunten van het toezicht zijn cyberbeveiliging, IT-controleactiviteiten, beheersing van veiligheidsrisico's en beheersing van het ondernemingsrisico.

2.2 De toetsing van het ESES systeem aan de ESCB/CESR-aanbevelingen

2.3 De toetsing van NBB-SSS aan de ESCB/CESR-aanbevelingen

In 2009 publiceerden het Europees Stelsel van Centrale Banken (ESCB) en het Comité van Europese Effectencommissies (CESR) een tweeledige reeks van standaarden, namelijk de Recommendations for Securities Settlement Systems en de Recommendations for Central Counterparties in de Europese Unie, alsook de daarmee verband houdende beoordelingsmethodologieën. De ESCB/CESR-aanbevelingen voor effectenvereffeningssystemen berusten in ruime mate op de in 2001 door het Comité on Payment and Settlement Systems van de centrale banken van de landen van de Groep van Tien en

het Technical Committee van de International Organization of Securities Commissions gepubliceerde aanbevelingen, die werden uitgediept en aangepast aan de Europese context. Doelstelling van de aanbevelingen is in het bijzonder het bevorderen van concurrerende, efficiënte, veilige en gezonde vereffeningdiensten, die leiden tot meer vertrouwen in de effectenmarkten, een betere bescherming van de belegger en een beperking van het systeemrisico.

NBB-SSS is de door de NBB beheerde centrale effectenbewaarinstelling (CSD) voor overheidspapier en gedematerialiseerde vastrentende effecten in België. Ze maakt de girale overdracht van dergelijke effecten mogelijk tussen de deelnemers van het stelsel. Als toezichthouder besloot de NBB NBB-SSS te toetsen aan de ESCB/CESR-aanbevelingen. De resultaten van de toetsing wijzen uit dat het systeem volledig in overeenstemming is met zestien aanbevelingen. Twee aanbevelingen (Aanbeveling 9 over beheersing van het risico door CSD's als een deelnemer in gebreke blijft en Aanbeveling 13 over governance) werden grotendeels nageleefd maar enkele specifieke aspecten waren nog voor verbetering vatbaar. Eén aanbeveling (Aanbeveling 19 over risico's verbonden aan grensoverschrijdende links) is niet van toepassing op NBB-SSS, dat geen dergelijke links heeft.

Het platform Euroclear Settlement for the Euronext-zone Securities (ESES) omvat de Euroclear-groep CSD's en effectenvereffeningssystemen Euroclear France, Euroclear Nederland en Euroclear Belgium. De Banque de France, de Nederlandsche Bank en de Nationale Bank van België voerden gezamenlijk een toetsing uit van de naleving van de ESCB/CESR-aanbevelingen door hun CSD's en effectenvereffeningssystemen. Hieruit blijkt dat Euroclear Belgium voldoet aan de ESCB/CESR-vereisten.

3. Thematische artikels

3.1 Stresstesting van het kredietrisico: model-gerelateerde aandachtspunten

De recente financiële crisis heeft duidelijk gemaakt dat stresstests steeds belangrijker worden voor de beoordeling van het weerstandsvermogen van het bankwezen tegen mogelijke ongunstige economische ontwikkelingen en schokken veroorzaakt door uiteenlopende risico's, zoals krediet-, markt- en liquiditeitsrisico's. Ondanks aanhoudende inspanningen om de beoordeling van meerdere bankrisico's samen op te nemen in de modellen voor stresstests, blijft het kredietrisico het belangrijkste risico dat getest wordt in de stresstestingoefeningen van de toezichthouders. Dit artikel gaat in op enkele minder

vaak besproken thema's verbonden aan het gebruik van modellen in stresstests voor het kredietrisico, die niettemin door de uitvoerders van de stresstests moeten worden begrepen en in aanmerking genomen. De nadruk ligt op de relatieve implicaties bij de toepassing van verschillende modellen in het proces van stresstesting en, in het bijzonder, op de vraag over hoe een verband kan worden gelegd tussen het kredietrisico en de macro-economische omgeving en welke variabelen kunnen worden gebruikt om het kredietrisico in de portefeuille te meten.

Wat het verband betreft tussen de macro-economische omgeving en het kredietrisico, wordt een onderscheid gemaakt tussen geïntegreerde en modulaire benaderingen. Een geïntegreerde benadering maakt een consistente behandeling mogelijk van alle verbanden tussen macro-economische variabelen en kredietrisicovariabelen, maar vermindert het realisme van het model en de intuïtieve interpretatie ervan. De modulaire benadering, daarentegen, laat toe meer realisme toe te voegen en kan de betrouwbaarheidscontroles met betrekking tot verschillende parameters en aannames in elke module vergemakkelijken. Modulaire benaderingen houden evenwel een risico in van modelinconsistentie.

Met betrekking tot de keuze van de kredietrisicovariabelen, wordt gesteld dat het belangrijk is de betrouwbaarheid van de resultaten van de stresstests met betrekking tot de keuze van de kredietrisicovariabele te toetsen. Het komt erop aan potentiële factoren aan te wijzen / te identificeren die wijzigingen in de resultaten van de stresstests kunnen teweegbrengen wanneer verschillende kredietrisicovariabelen worden gebruikt. Hierbij wordt niet alleen aandacht besteed aan de uiteenlopende definities van het wanbetalingsrisico, maar wordt ook de keuze tussen voorraad- en stroomvariabelen en de snelheid waarmee de diverse kredietrisicovariabelen informatie opnemen over het kredietrisico onder de loep genomen.

3.2 Het BCBS-voorstel voor een anticyclische kapitaalbuffer: een toepassing op België

Een van de aandachtspunten bij de macroprudentiële benadering is het begrenzen van de opbouw van systeemrisico doorheen de tijd, als gevolg van algemeen procyclisch gedrag bij de financiële instellingen. Om het hoofd te bieden aan de instabiliteit dat dergelijk gedrag kan veroorzaken en aan het mogelijke negatieve effect op de reële economie, stelt het Bazel-Comité voor Bankentoezichthouders (BCBS) voor om anticyclische kapitaalbuffers te gebruiken. In een begeleidend document licht het BCBS de principes toe die ten grondslag liggen aan het beleid inzake anticyclische kapitaalbuffers

en stelt het als maatstaf en vertrekpunt een credit-to-GDP guide voor, een methode om de buffer te berekenen aan de hand van de verhouding tussen de kredietverlening en het bbp en afwijkingen van de trendmatige waarde van deze ratio in een bepaald land.

Dit artikel bespreekt de toepassing van het beleid inzake anticyclische kapitaalbuffers op België. In eerste instantie wordt het gedrag onderzocht van de benchmark credit-to-GDP guide. Die ratio vormt de basis voor een grondige analyse van de kredietgroei en zijn verband met het systeemrisico. Vervolgens wordt bekeken of nog andere informatie nodig is dan de verhouding tussen krediet en bbp, en welke rol beoordeling en discretionair handelen spelen bij het vaststellen van de anticyclische kapitaalbuffers. Bij wijze van voorbeeld gaat dit artikel na wat de gevolgen voor het vaststellen van de kapitaalbuffer zijn bij veranderingen in de kredietgroei bij huishoudens en bedrijven.

Uit het artikel kan besloten worden dat een zuiver mechanische toepassing van de credit-to-GDP guide

tot verkeerde resultaten kan leiden: zo wordt soms een kapitaalbuffer vereist zonder dat er sprake is van een toename van het systeemrisico en wordt dat, omgekeerd, niet geëist als het systeemrisico wel is verhoogd. Dit geeft aan dat beoordeling en discretionair handelen belangrijk blijven voor beslissingen in verband met anticyclische kapitaalbuffers en dat de autoriteiten wellicht informatie uit een breed scala van bronnen zullen willen gebruiken. Ook kunnen de toezichthouders alternatieve beleidsopties overwegen, aangezien de anticyclische kapitaalbuffers slechts één instrument zijn uit een reeks van macroprudentiële hulpmiddelen. Vooral in gevallen waarin de buitensporige kredietgroei zich lijkt te beperken tot bepaalde sectoren kunnen alternatieve maatregelen (zoals limieten op loan-to-value ratio's) de meest wenselijke optie zijn. Tenslotte is, met het oog op een verdere ontwikkeling van het beleid inzake anticyclische kapitaalbuffers voor België, verder onderzoek nodig naar de betrouwbaarheid van de credit-to-GDP-guide en naar alle andere potentiële maatstaven aan de hand waarvan beslist wordt de buffer te versterken of te versoepelen.

Nationale Bank van België
Naamloze vennootschap
RPR Brussel – Ondernemingsnummer: 0203.201.340
Maatschappelijke zetel: de Berlaimontlaan 14 – BE-1000 Brussel
www.nbb.be

Verantwoordelijke uitgever

Mathias Dewatripont
Directeur

Contactpersoon

Thierry Timmermans
Adjunct-Directeur
Prudentieel Beleid en Financiële Stabiliteit
Tel. +32 2 221 44 71 – Fax +32 2 221 31 04
thierry.timmermans@nbb.be

